

[Filosofie a předsudky]

800318-1

Když se zajímáme o filosofii, přistupujeme k ní naplnění zlomky a relikty starších filosofí, o kterých nic nevíme a aniž bychom si toho vůbec byli vědomi. Dále si přinášíme spoustu předsudků a falešných obrazů či představ, o nichž máme za to, že vystihují alespoň zhruba to, čím filosofie jest. Člověk je tvor velice setrvačný, a to čím je starší, tím setrvačnější. Otevřenosti vůči novým pohledům se musí učit, není mu dána samozřejmě. Jen dítě je zcela otevřené, ale nikoli beztvaré: jeho otevřenost se okamžitě mění v nejtuzší konzervativnost. Přijme něco nového, jen aby se toho chopilo a napříště vyžadovalo vždy touž podobu a formu. (Např. pohádka po prvé vyprávěná se v mysli dítěte „imprintuje“, a od té chvíle dítě vyžaduje při jejím vyprávění vždy stejný postup a průběh.) Od dětství se v nás hromadí filosofické předsudky, kterých se nechceme vzdávat a při kterých hodláme setrvávat. Nesnadnost filosofování a filosofie jako disciplíny spočívá značnou měrou právě v této neochotě člověka vzdát se svých předsudků.

Co to jsou vlastně předsudky? Jsou to jakoby výsledky soudů, usuzování a posuzování, které však ony soudy a úsudky předcházejí. Pouze vypadají, jako by to byly výsledky úsudku a žádají si uznání na základě tohoto zdání. Proto žádnou svou jistotu nesmíme považovat za neotřesitelnou a definitivní, dokud nepřezkoumáme a neprověříme její původ a její povahu. To je jedna ze základních zásad kritické reflexe, tj. kritické filosofie.

To ovšem naprosto neznamená, že každá naše jistota musí být zdůvodněná v tom smyslu, že musí být založena na čemsi neotřesitelném. Výsledkem kritické reflexe je mimo jiné také poznání, že v lidském životě jsou vedle jistot získaných úsudkem také jistoty jaksi „primární“, elementární, tj. nezdůvodněné, z ničeho dalšího neodvozené a na nic dalšího neredukovatelné. Budeme se jimi také zabývat zvlášť; na tomto místě je však nutno se zvláštní důrazem podtrhnout, že úloha kritické reflexe v souvislosti s těmito nezdůvodněnými a nezdůvodnitelnými jistotami spočívá v odhalování falešných jistot. A protože falešné jistoty jsou tím větším nebezpečím a ohrožením, čím víc se podobají pravým, můžeme vidět, jak se filosofické metody pracují k větší dokonalosti právě tam, kde jsou nesnáze mezi odlišením pravých jistot od nepravých největší.

(krouž. blok, č. 80-016; Praha, 800318-1.)